

Nr 334.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående räntefria studielån; given Stockholms slott den 11 mars 1919.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag ävensom till bestridande av vissa med låneverksamheten förbundna kostnader på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 150,000 kronor,

dels medgiva, att av det till dylika lån på extra stat för år 1919 anvisade reservationsanslaget av 100,000 kronor må bestridas jämväl de motsvarande kostnader, som för låneverksamheten under sistsagda år kunna uppstå,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att för utdelning av ifrågavarande lån utfärda reglemente i huvudsaklig enlighet med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet framlagts,

dels ock medgiva, att kostnaderna för den nämnd, som må komma att handlägga ärenden rörande omförmälda lån, må gäldas av det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
11 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Rydén anförde:

Räntefria
studielån.

I mitt yttrande till det vid årets statsverksproposition i utdrag fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 9 januari 1919, punkten 224, hemställde jag om förslag till riksdagen att i avbidan på proposition angående räntefria studielån beräkna för ändamålet på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 100,000 kronor. Jag torde få erinra där- om, att denna min hemställan blev av Kungl. Maj:t bifallen. Som berörda ärende numera undergått erforderlig utredning, anhåller jag att få ånyo anmäla detsamma för Kungl. Maj:t.

På sätt framgår av vad jag anförde till omförmälda statsrådsprotokoll, åsyftar förevarande framställning dels att erhålla riksdagens godkännande av vissa huvudgrunder för användningen av det reservationsanslag å

100,000 kronor, som 1918 års lagtima riksdag på extra stat för år 1919 beviljat till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag, dels ock att utverka, att anslag för enahanda ändamål måtte beviljas jämväl för år 1920.

Enligt förberörda riksdagsbeslut skulle det för år 1919 beviljade anslaget av Kungl. Maj:t disponeras i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställt reglemente för medlens utdelande i överensstämmelse med grunddragen i de motioner, vilka inom riksdagen i ämnet väckts, i första kammaren av Oscar Olsson m. fl. och i andra kammaren av Gustaf Möller m. fl. Riksdagsbeslutet förutsatte således ingen förnyad prövning från riksdagens sida av principerna för anslagets användning. Anledningen till att jag likväl ansett denna fråga böra, innan reglemente för medlens utdelning av Kungl. Maj:t slutgiltigt fastställs, på nytt underställas riksdagen, angav jag, då jag den 9 januari 1919 anmälde ärendet för Kungl. Maj:t. Såsom jag då nämnde, innefattar det förslag till »Reglemente för utdelning av statens räntefria studielån», som de av mig för ändamålet tillkallade sakkunniga utarbetat, i vissa avseenden bestämmelser av principiell betydelse, vilka icke äga någon motsvarighet i de i motionerna uppdragna grundlinjerna för anslagets användning. Fördens skull har ett riksdagens godkännande av berörda principiella bestämmelser före det definitiva reglementets utfärdande synt mig både önskligt och nödvändigt. Härutöver är det vissa med anslagets förvaltning sammanhängande frågor, rörande vilka riksdagens beslut jämväl torde vara erforderligt. Även dessa frågor kommer jag att här upptaga till behandling.

Innan jag går närmare in på de sakkunnigas förslag, tillåter jag mig att återgiva de grunddrag, vilka i förberörda motioner framlades till ledning vid anslagets användning. I motionerna, vilka voro likalydande, heter det i sådant hänseende:

Denna motion måste emellertid inskränka sig till att huvudsakligen ta sikte på begåvade men fattiga studerande vid bildningsanstalter, som meddela kompetens för viss levnadsbana. Därigenom kan den för lånen erforderliga summan begränsas, så att den ej i allt för hög grad betungar budgeten. Då motståndet i första kammaren år 1917 delvis stödde sig på att dess första tillfälliga utskott gjort en alldeles för snäv beräkning, anser jag mig dock böra föreslå en så pass stor summa, att den räcker till för bekostandet av utbildningsmöjligheterna för ett hundratal elever. Den Cedergrenska fondens årsunderstöd har hittills utgått med högst 1.500 kronor. Lägre kan nog inte maximum sättas för de statens räntefria lån, som här föreslås, men trots det sjunkande penningvärdet torde man inte heller behöva sätta det högre. Lånen torde nämligen i allmänhet komma att utgå till de elever i mognare ålder, vilka vid sidan om

Motionerna
vid 1918 års
agtima riks-
dag.

sina studier åtminstone under ferierna kunna bereda sig någon extra inkomst. Följaktligen skulle den summa, som behövs för år 1919, uppgå till högst 150.000 kronor.

I allmänhet torde utbildningstiden vid universitet och därmed jämförliga högskolor och akademier ej behöva överskrida åtta år, i många fall torde den endast vara hälften så lång eller ännu kortare, vilket även gäller för folkskoleseminarierna, handelshögskolorna, lantbruksinstitutet, de tekniska elementarskolorna och därmed jämförliga utbildningsanstalter. Om genomsnittstiden för lånens utgående beräknades till sex år, skulle en statens lånefond för detta ändamål aldrig behöva uppgå till ens en miljon kronor, även om för varje år 100 nya elever komme i åtnjutande av studielån och inga lån återbetalades.

Då lånen skulle kunna erhållas utan säkerhet, komme staten givetvis att utom räntan på lånemedlen även förlora en del av dessa på grund av dödsfall, läntagarens oförmåga att amortera o. s. v. Men dessa förluster bleve säkerligen rätt så obetydliga med det stränga urval, som komme att göras vid låneansökningarnas beviljande. Lånen böra i regel utgå högst åtta år, dock med rätt för den lånen utdelande myndigheten att i vissa fall utsträcka tiden med ytterligare två år.

För att dessa lån skola fylla den med dem avsedda uppgiften böra de kunna erhållas utan ställande av säkerhet, vara räntefria och inte behöva avbetalas, förrän låntagaren nått upp till en ej alltför obetydlig årsinkomst, t. ex. 3,500 kronor. Då borde låntagaren till statsverket kunna årligen avbetala på sitt lån 10 % av sin inkomst, till dess hela lånesumman inbetalts.

För lånens utdelande borde en nämnd tillsättas. Den kunde tänkas bestå av ett par representanter för universitet och högskolor, en för karolinska institutet, en för tekniska högskolan, en för konstakademien, en för folkskolöverstyrelsen och läroverksöverstyrelsen, en för de tekniska elementarskolorna, en för jordbruksundervisningen och en för handelshögskolorna samt möjligen ett par från andra håll. Till denna nämnd ställda ansökningar skulle åtföljas av intyg från lärare, vetenskapsmän, näringsidkare, arbetsgivare o. s. v. om sökandens begåvning och duglighet. I ansökningshandlingarna skulle också lämnas uppgift på de inkomstmöjligheter och tillgångar, som stode sökanden till buds utom det begärda lånet. Om sökanden ej vore myndig, borde också uppgift medfölja på lämplig person, som mottog och förvaldade lånemedlen. Dessa borde i regel utbetalas månadsvis. Vid lånets årliga förnyande borde ansökan åtföljas av intyg från undervisningsanstalten om sökandens arbete under det gångna året. Nämnden borde också ha rätt att för personer, som kunnat lämna intyg på stor duglighet och begåvning, reservera lån att utbetalas, så snart de vunnit inträde vid lämplig undervisningsanstalt. Det är nämligen, som erfarenheten visat, ofta så, att duktiga begåvningar på olika områden — t. ex. en arbetare på en mekanisk verkstad eller ett laboratorium — inte vågat söka inträde i en utbildningsanstalt — i det nämnda fallet en teknisk elementarskola — utan säkerhet för att kunna få medel till studiernas fortsättande där.

Jag övergår nu till de sakkunnigas förslag.

Sakkunnig-
förslaget.

Bemälda sakkunniga hava varit professorn H. T. S. Wallengren, filosofie kandidaten Torsten Fogelqvist, en av motionärerna, nämligen förutnämnde Möller, läroverksadjunkten G. E. Eliæson samt undervisningsrådet Nils Fredriksson. Vid min förutgående anmälan av ärendet nämnde jag.

att, sedan de sakkunniga avlämnat sitt förslag, styrelsen för postsparbanken yttrat sig över detsamma, varefter Kungl. Maj:t infordrat statskontorets utlåtande i ämnet. Sådant utlåtande avgav statskontoret den 31 december 1918. Med anledning av vad statskontoret yttrat infordrades därpå förnyat utlåtande av postsparbanksstyrelsen, som till åtlydnad härav den 23 januari 1919 ånyo yttrade sig i ärendet.

Jag vill nu till att börja med i korthet redogöra för huvudinnehållet i det av de sakkunniga uppgjorda reglementsförslaget. Därvid vill jag förutskicka den anmärkningen, att de sakkunniga vid reglementsförslagets utarbetande utgått från att anslag för ifrågavarande ändamål jämväl i fort-ättningen skulle komma att av riksdagen beviljas och att reglementsbestämmelserna skulle, sådana de nu avfattats, tillämpas vid disponerandet även av framtida anslag.

Enligt förslaget skulle lånen beviljas av Kungl. Maj:t utan avlämnande av borgensförbindelse eller annan säkerhet. De skulle tilldelas såväl manliga som kvinnliga lärjungar och även sådana personer, som ännu icke vunnit inträde vid offentlig läroanstalt men som stode i begrepp att vid sådan läroanstalt söka inträde. Lånen skulle beviljas för ett år i sänder med företrädesrätt likväl till nytt lån för den, som en gång kommit i åtnjutande av lån och som med omsorg och framgång skötte sina studier. Ansökning om studielån skulle ingivas till ecklesiastikdepartementet och vara åtföljd av vissa i förslaget närmare angivna handlingar. Bland annat skulle vid ansökningen fogas skriftlig förklaring av lämplig, med sökanden ej nära befryndad person, att denne vore villig att såsom studiemålsman vaka över sökandens utbildning. Rörande studiemålsmannens åligganden innehåller förslaget närmare föreskrifter. För upp rättande av förslag till studielånens utdelning skulle Kungl. Maj:t årligen tillsätta en nämnd, representerande såväl allmänna sociala synpunkter som speciella utbildningssynpunkter. Nämnden skulle sammanträda i ecklesiastikdepartementet och före viss stadgad tid till Kungl. Maj:t avlämna förslag till fördelning av de för året tillgängliga lånemedlen jämte de återbetalningsvillkor, nämnden funne böra uppställas i fråga om varje särskilt studielån. Den för året beviljade lånesumman skulle för låntagarens räkning insättas i postsparbanken, som skulle tillställa låntagaren motbok å beloppet. Därefter skulle låntagaren äga att, i regel månadsvis i förskott, å motboken lyfta så stor del av lånesumman, som motsvarade antalet i läs- eller utbildningsterminen ingående månader. Vid första lyftningen skulle låntagaren till postsparbanken avlämna skuldförbindelse å det beviljade lånebeloppet, avfattad efter uppgjort formulär. Skuldförbindelsen skulle sedermera genom bankens försorg insändas till

statskontoret för att där förvaras. Å insatt lånebelopp upplupen ränta skulle tillfalla låntagaren utan återbetalningsskyldighet. Sedan låntagare avslutat sin utbildning, skulle han genom årlig amortering återbetala de erhållna studielånen efter en av Kungl. Maj:t efter förslag av nämnden vid lånets beviljande fastställd amorteringsplan. Såsom allmän regel i detta hänseende skulle dock gälla, att lånen skulle vara i sin helhet återbetalda senast inom utgången av tionde året efter det kalenderår, då studielån senast utdelades, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att på särskild ansökning förlänga amorteringstiden. De årliga inbetalningarna å lånen skulle ske till statskontoret. Låntagare, som icke ordentligt fullgjorde sin återbetalningsskyldighet, skulle inom viss tid efter av statskontoret verkställd uppsägning inbetala hela den återstående lånesumman, såvida icke Kungl. Maj:t på särskild framställning prövade skäligt häri medgiva lättnad. Vid låntagares död skulle Kungl. Maj:t bestämma, huru i varje särskilt fall finge förfaras med indrivningen av eventuellt ännu icke återbetalda lånebelopp, dock att i fall av särskilt ömmande omständigheter Kungl. Maj:t skulle kunna på ansökan helt eller delvis befria stärbhusdelägarna från återbetalningsskyldighet. Varje låntagare skulle vara skyldig att vid ansökan om förnyat studielån foga en redogörelse för sitt under året bedrivna studie- eller utbildningsarbete. Då låntagare avslutat sin utbildning, skulle han härom göra anmälan till ecklesiastikdepartementet och därvid bifoga styrkta avskrifter av de vitsord, han kunde hava erhållit. Vid avbrott i påbörjad utbildning skulle låntagare anmäla förhållandet hos Kungl. Maj:t, som därefter hade att meddela beslut rörande återbetalning av redan lyftat studielån. Enahanda anmälningsplikt skulle åligga låntagare, som icke under det år, för vilket lånet beviljats, vunne inträde i avsedd läroanstalt; dock att låntagare i detta fall skulle kunna på ansökning medgivas rätt att tillgodoräkna sig studielånet för nästföljande år. Ändring av utbildningsriktningen finge icke ske utan Kungl. Maj:ts tillstånd, vid äventyr att låntagaren eljest ginge lånet förlustig.

I det följande kommer jag att mera ingående redogöra för de sakkunnigas förslag endast i de delar, beträffande vilka riksdagens yttrande synes erforderligt.

I allmänhet kännetecknas reglementsförslaget därav, att utförliga detaljbestämmelser i möjligaste mån undvikits, detta, enligt vad de sakkunniga i sin motivering betona, för att den lånebeviljande myndigheten må kunna, under iakttagande av vissa allmänna regler, avpassa lånen efter de i varje särskilt fall förhandenvarande omständigheterna. I överens-

stämmelse härmed upptager förslaget icke såsom villkor för låns erhållande några stadganden rörande viss maximi- eller minimiålder hos den lånesökande eller viss förutgående skolutbildning, angående föräldrarnas inkomst- eller förmögenhetsförhållanden eller rörande någon maximigräns för lånebeloppen. I de båda förstnämnda hänseendena synas icke heller förhandlingarna i ämnet vid 1918 års riksdag giva anledning till intagande i det blivande reglementet av några föreskrifter i berörda syfte. Det torde hava avsetts att härvidlag förbehålla den lånebeviljande myndigheten fri prövningsrätt.

Vad åter beträffar frågan om lånebeloppens storlek kan det förefalla, som om motionärerna här velat hava en maximigräns fastställd. Såsom maximum synas de hava tänkt sig 1,500 kronor för år och med utgångspunkt härifrån samt under förutsättning, att ett hundratal lån skulle utdelas, hemställt om ett anslag å 150,000 kronor.

Låne-
beloppens
storlek.

De sakkunniga anse, att någon begränsning uppåt av lånesumman icke bör fastställas i reglementet. De yttra härom:

Visserligen skulle det ha legat nära till hands att, i likhet med vad som gjorts beträffande studielån ur vissa privata kassor eller fonder, bestämma en viss maximumsumma för lånen. En sådan åtgärd förefaller dock de sakkunniga i detta fall varken önskvärd eller praktiskt genomförbar. Enligt vad motionärerna synnerligen kraftigt frambålla och som också enligt de sakkunnigas mening är en riktig förutsättning för dessa lån, skola de avse att underlätta utbildningen till de mest olikartade levnadsbanor. Redan på grund därav bliva de skilda låntagarnas behov av understöd mycket olika. Tager man vidare hänsyn till nuvarande starka fluktuationer i penningvärde, skulle efter all sannolikhet en nu fastställd maximalgräns snart nog komma att visa sig vara alldeles för lågt eller möjligen för högt lagd. De sakkunniga hava på grund härav trots det böra överlämnas åt den lånebeviljande myndigheten att med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet bestämma lånebeloppets storlek.

Vad de sakkunniga anfört gentemot stadgandet av ett visst maximumbelopp för studielån synes mig svårligen kunna gendrivas. Jag ansluter mig därför till de sakkunnigas mening, att den lånebeviljande myndigheten i förevarande fall bör hava fria händer. Man torde kunna förutsätta, att denna myndighet vid bestämmande av lånebeloppens storlek tillser, att i den mån anslaget därtill lämnar tillgång, varje av studielån förtjänt sökande tilldelas ett efter studiernas eller utbildningens beskaffenhet, vederbörandes ekonomi och omständigheterna i övrigt omsorgsfullt avvägt belopp.

Departement-
chefen.

Beträffande frågan, huru länge en och samma låntagare skulle kunna vara i åtnjutande av studielån av statsmedel, hava motionärerna gjort ett

Tiden för
studielåns
åtnjutande.

bestämt uttalande. Lånen böra — yttra de — i regel utgå under högst åtta år, dock med rätt för den lånen utdelande myndigheten att i vissa fall utsträcka tiden med ytterligare två år. § 2 i de sakkunnigas förslag innehåller i detta hänseende följande bestämmelse:

Studielån beviljas för ett år i sänder; dock må den, som en gång erhållit dylikt lån, äga företräde till erhållande av fortsatt lån, så länge han med omsorg och framgång sköter sin utbildning.

De sakkunniga hava sålunda icke ansett nödigt eller lämpligt att i reglementet fastslå någon bestämd tidsgräns i förevarande avseende. Någon motivering härför hava de icke lämnat, men bestämmelsen står uppenbarligen i överensstämmelse med den av dem hyllade principen att lämna den lånebeviljande myndigheten största möjliga rörelsefrihet vid lånedelens handhavande. I övrigt yttra de sakkunniga rörande ifrågasvarande stadgande:

Genom att lånen beviljas endast för ett år i sänder har Kungl. Maj:t åt sig förbehållit rätt att varje år pröva, huruvida låntagare fortfarande är förtjänt av att komma i åtnjutande av studielån. Härigenom vinnes den bästa garantien för att anslaget verkligen kommer att tjäna det därmed avsedda ändamålet, en garanti, som icke eller i varje fall ej i lika hög grad skulle förefinnas, därest Kungl. Maj:t genom att bevilja lån för flera år framåt avsåde sig eller åtminstone försvarade sagda prövningsrätt. Genom denna anordning vinnes även den fördelen, att lånen är efter år kunna anpassas efter växlingarna i prisläget och efter låntagarens med hans fortskridande utbildning ändrade behov. Stadgandet att den, som förut erhållit studielån, äger företräde till erhållande av fortsatt lån, innebär, att vid låneanslagets fördelning bör tillses, att i första hand deras lånebehov blir tillgodosett, vilka förut kommit i åtnjutande av dylikt understöd.

Departement-
schefen.

Det synes även mig, som om en begränsning av tiden för studielåns åtnjutande, sådan som den av motionärerna förordade, icke vore fullt lämplig. Ehuruval man såsom regel torde få antaga, att, då studielånen till övervägande delen skulle tilldelas lärjungar i mognare ålder, en låntagare på tio år bör hava fullbordat den utbildning, för vilken studielån beviljats, är det likväl icke uteslutet, att denna tid i ett och annat fall kan komma att visa sig otillräcklig. Man tänke sig det fallet, att en yngling redan i folkskolan visar utpräglade anlag för någon teknisk bana och med anledning härav vid avgången från folkskolan erhåller studielån av statsmedel för sin specialutbildning. Inriktas nu ynglingens studier på förvärvande av en fullständig högre teknisk utbildning i det fack, han valt, kan det lätt inträffa, att han finner sig icke kunna bringa sina studier till ett slut på tio år. En indragning av det honom beviljade lånet vid utgången av nämnda tidsperiod skulle måhända för honom omöjliggöra utbildningsarbetets fullföljande och avslutande, vilket skulle kännas desto

hårdare, ju närmare han kommit sitt mål. Ur det allmännas synpunkt vore en sådan åtgärd meningslös, då ju själva syftmålet med studielånen, det att tillföra samhället en ny fullfärdig och fullgod arbetskraft, därigenom förfelats. Jag tror, att den anordning, de sakkunniga på denna punkt föreslagit, är att föredraga. Genom att lånen göras ettåriga men företrädesrätt till förnyat lån tillerkännes den, som en gång erhållit lån och som sköter sina studier på ett tillfredsställande sätt, kommer låneinstitutionen säkerligen att fungera lika säkert som smidigt. Den årligen återkommande prövningen av förutsättningarna för nytt låns tilldelande torde giva fullt tillfredsställande säkerhet för att ingen låntagare får behålla sitt studielån längre än vad skäligt är.

Beträffande skyldigheten att återbetala erhållet studielån lämna motionerna mycket knapphändiga direktiv. Motionärerna framhålla endast, att, för att lånen skulle fylla den med dem avsedda uppgiften, de bland annat icke borde behöva återbetalas, förrän låntagaren nått upp till en ej alltför obetydlig årsinkomst, t. ex. 3,500 kronor. Då borde låntagaren kunna till statsverket årligen avbetala på sitt lån 10 procent av sin inkomst, till dess hela lånesumman inbetalts.

Återbetalnings-
skyldig-
heten.

I det av de sakkunniga utarbetade reglementsförslaget behandlas frågan om återbetalningsskyldigheten under tre särskilda paragrafer. Jag återger dessa

§ 7.

Sedan låntagare avslutat sin utbildning, skall han genom årlig amortering återbetala de erhållna studielånen. Tiden för amorteringens början och storleken av de årliga avbetalningarna bestämmas av Kungl. Maj:t, sedan nämnden jämlikt § 4 mom. 2 i sådant hänseende avgivit förslag; dock skola lånen vara i sin helhet återbetalda senast inom utgången av tionde året efter det kalenderår, då studielån senast utdelades, där icke Kungl. Maj:t på därom gjord särskild framställning finner skäligt ytterligare förlänga amortering-tiden.

De årliga inbetalningarna å studielånen ske till statskontoret.

§ 8.

Därest låntagare icke ordentligt fullgör sin återbetalningsskyldighet, skall han inom sex månader efter uppsägning, som verkställes genom statskontorets försorg, inbetala hela den återstående lånesumman, såvida icke Kungl. Maj:t på särskild ansökning prövar skäligt häri medgiva lättnad.

§ 10.

Dör låntagare, innan studielånen blivit till fullo återbetalda, bestämmer Kungl. Maj:t, huru i varje särskilt fall med lånens indrivande må förfaras.

Där särskilt ömmande omständigheter äro för handen, må den avlidnes stärbhusdelägare på därom hos Kungl. Maj:t gjord framställning kunna helt eller delvis befrias från skyldighet att återbetala länsumman.

De sakkunniga hava, som synes, icke ansett sig böra föreslå någon allmän princip, efter vilken återbetalningsskyldigheten skulle i normalfallen regleras. Motionärerna synas närmast hava varit böjda för att göra denna skyldighet beroende av vederbörande låntagares årsinkomst. De sakkunniga avråda från att låta en dylik grundsats komma till uttryck i författningen. Här som eljest hava de åt vederbörande myndighet lämnat möjlighet att anpassa sitt beslut efter förhållandena i det särskilda fallet. De anföra i motiven till § 7:

De sakkunniga hava icke ansett det lämpligt att fastslå någon bestämd tidpunkt, vid vilken låntagaren efter avslutad utbildning skall börja avbetala länsumman. Emellertid skulle enligt § 4 nämnden i samband med förslag om lånets beviljande även föreslå återbetalningsvillkor, avpassade med hänsyn till lånens storlek och den sökandes val av levnadsbana. Med ledning av nämndens förslag skulle därefter Kungl. Maj:t vid lånets beviljande fastställa en viss amorteringsplan till efterföljd. Att såsom motionärerna antyda låta amorteringstiden bestämmas av storleken av låntagarens årsinkomst, torde möta en del svårigheter och kan i vissa fall bliva synnerligen betungande för låntagarna. Inkomsteus verkliga storlek bestämmas endast i mindre mån av dess siffersumma, men så mycket mer av det allmänna, från tid till annan fluktuerande prisläget och låntagarens levnadsförhållanden. Då en manlig låntagare avslutat sin utbildning och nått fram till en något så när tryggad ekonomisk ställning med t. ex 3 à 4.000 kronors årsinkomst, torde han i regel bilda familj och härför behöva vidkännas avsevärda utgifter, som ytterligare skulle bliva tryckande, om därtill komme amorteringen av skulder. Beträffande låntagare åter, som ej bilda familj och ej hava annan försörjningsplikt, torde det skäligen kunna fordras, att redan vid en årsinkomst av 3 à 4.000 kronor en årlig inbetalning av länsumman påbörjas. Såsom en allmän regel torde dock böra gälla, att lånet skall inbetalas inom tio år efter det låntagaren avslutat sin utbildning. För det stora flertalet låntagare torde efter all sannolikhet en sådan tidrymd få anses vara tillräcklig för slutamortering av länsumman. Men det kan naturligtvis i särskilda fall inträffa, att en låntagares ställning är sådan, på grund av egen sjuklighet, stor familj, försörjningsplikt mot åldriga föräldrar o. s. v., att billigheten kräver, det de årliga avbetalningarna sättas lägre än vad som för lånets slutbetalning inom den stadgade tiden behöves. I sådana särskilt ömmande fall borde efter Kungl. Maj:ts prövning förlängning av återbetalningstiden kunna beviljas.

I omedelbar anslutning härtill yttra de sakkunniga beträffande stadgandet i § 8:

Av det nyss sagda följer, att en tillämpning av § 8 endast kan ifrågakomma, där underlåtenhet att fullgöra de föreskrivna återbetalningsvillkoren har sin grund i bristande vilja från låntagarens sida. Då emellertid jämväl i sådana fall under vissa förhållanden bestämmelsen skulle kunna komma att verka med ouödlig stränghet, hava de sakkunniga föreslagit, att undantag därifrån skulle av Kungl. Maj:t kunna efter särskild ansökning medgivas.

Beträffande § 10 andra stycket anföra de sakkunniga i motiveringen bland annat:

Enligt allmän lag hava avliden låntagares efterlevande att svara för fullgörandet av de utav den döde ingångna förbindel-er, för så vitt de icke göra sig urarva. Då man hos de personer, varom här kan bliva fråga, tydligen icke kan förutsätta en allmän kännedom om rätten till urarvagörelse och då i de allra flesta fall låntagares stärbhusdelägare torde befinna sig i knappa omständigheter, skulle skyldigheten för dem att svara för studielånets återbetalning innebära en mycket tung börda, särskilt där den döde efterlämnar änka och små barn eller åldriga föräldrar, för vilka det kan vara nog så viktigt att få disponera över den torftiga kvarlåtenskapen. Det synes de sakkunniga särskilt motbjudande, om staten i dylika ömmande fall skulle till sista öret utkräva sin fordran. På grund härav hava de sakkunniga känt sig förelåtna att föreslå intagande i reglementet av den bestämmelsen, att Kungl. Maj:t i nu berörda, särskilt behjärtansvärda fall skulle äga på gjord framställning eftergiva kronans rät i förevarande avseende, helt eller delvis. Då Kungl. Maj:t icke torde kunna utan riksdagens hörande i reglementet inrymma en bestämmelse av sådant innehåll, vore det enligt de sakkunnigas förmenande synnerligen önskligt, att redan till nästa års riksdag framställning i ämnet gjordes.

Statskontoret, vars yttrande liksom styrelsens för postsparbanken huvudsakligen berör endast den formella behandlingen av studielåneärendena, har i fråga om verkan av låntagares dödsfall på återbetalningsplikten gjort även ett sakligt uttalande. I likhet med de sakkunniga anser statskontoret det vara motbjudande, om staten av en avliden studielåntagares efterlevande, vilka säkerligen i de flesta fall komme att befinna sig i knappa levnadsomständigheter, skulle i laga ordning indriva det studielån, den döde i livstiden erhållit. Men statskontoret går längre än de sakkunniga. Då statskontoret finner det med naturen av ifrågasvarande lån mest överensstämmande, att icke under några förhållanden obetalt lånebelopp varder utkrävt av studielåntagares anhöriga, anser statskontoret en bestämmelse böra meddelas därom, att fordringsrätten vid låntagares död är förfallen.

Jag anser de i § 7 av de sakkunnigas förslag till reglemente upptagna bestämmelserna rörande återbetalningsskyldigheten i stort sett tillfredsställande. Det torde av skäl, som de sakkunniga framhållit, vara olämpligt att bestämma en viss tidpunkt, vid vilken låntagare skulle vara skyldig att påbörja amorteringen. Lika olämpligt skulle det enligt min mening vara att i författningssvåg fastlåsa återbetalningsskyldighetens inträde vid en viss låntagarens årsinkomst. Man bör betänka, att det här i främsta rummet gäller att hjälpa låntagaren och att det därför är av vikt att undvika villkor, som kunna bliva för honom onödigt tyngande. Det torde vara nödvändigt att även i detta avseende låta den lånebeviljande

Departement-
chefen.

myndigheten laga efter lägligheten. Däremot synes det mig icke möta några hinder utan tvärtom vara praktiskt att i reglementet införa ett stadgande om en bestämd slutpunkt för återbetalningsskyldighetens fullgörande, sådant som de sakkunniga föreslagit.

Bestämmelsen i § 8 av sakkunnigförslaget har ingen motsvarighet i de av motionärerna framlagda grunddragen för anslagets användning. En bestämmelse av detta innehåll kan dock enligt mitt förmenande icke gärna undvaras. Avsaknad av någon som helst påföljd för försummelse i fråga om amorteringen av lånet skulle helt säkert för många låntagare innebära en alltför stark frestelse till egenvilliga avvikelser från den fastställda amorteringsplanen och för statsverket medföra svårigheter och förluster vid anslagets handhavande. Naturligtvis får stadgandet icke tillämpas på ett rigoröst sätt, utan all rimlig hänsyn tagas till de svårigheter, med vilka låntagaren har att kämpa. En annan utväg att motverka försummelser i fråga om återbetalningen vore att föreskriva, att låntagaren, för det fall att amorteringen icke ordentligt fullgjordes, skulle vara skyldig att för tiden därefter å lånet gälda ränta efter t. ex. sex procent. Ehuru en sådan föreskrift möjligen kunde ur fiskalisk synpunkt vara att föredraga framför den nyss omhandlade, vill jag dock icke förorda densamma, då den synes mig ej rätt väl överensstämma med hela studielåninstitutets karaktär.

Vad slutligen angår de framställda förslagen om befrielse för avlidne låntagares efterlevande från skyldighet att infria låntagarens förpliktelser med avseende å studielånets återbetalning, förefaller det mig, som om det skulle kunna betecknas såsom en något överdriven välvilja mot stärbhusdelägarna, att, såsom statskontoret förordat, kronan för alla fall avstode från sin fordringsrätt. Jag kan icke neka till att jag finner det i viss mån opåkallat, om staten så utan vidare skulle uppgiva sina lagligen grundade anspråk. Sådana fall kunna nämligen med ganska stor sannolikhet beräknas inträffa, att de efterlevande äga om också icke vilja så dock förmåga att fullgöra de skyldigheter, den avlidne iklätt sig. Jag kan för min del icke se några skäl för att staten i dylika fall genom en bestämmelse av det innehåll, statskontoret föreslagit, skulle tillskynda sig själv en låt vara icke alltför kännbar men i alla fall onödig förlust. Däremot vill jag varmt förorda, att i fall, där särskilt ömmande omständigheter föreligga, Kungl. Maj:t må erhålla befogenhet att i den utsträckning, Kungl. Maj:t finner skäligt, efterskänka kronans rätt i förevarande avseende, och jag åberopar till stöd härför de sakkunnigas motivering, i vilken jag i nu förevarande avseende till alla delar instämmer.

Jag har nu behandlat de delar av det uppgjorda förslaget till reglemente, beträffande vilka riksdagen syntes mig böra beredas tillfälle att yttra sig. Vad förslaget i övrigt angår torde det väl lämpa sig att läggas till grund för den blivande författningen i ämnet, dock med några smärre ändringar, till vilka jag torde få återkomma, då jag i sinom tid har att förelägga Kungl. Maj:ts reglementet i slutgiltigt skick till fastställelse.

Jag övergår härefter till frågan om det för år 1920 erforderliga anslagsbeloppet och därmed sammanhängande spörsmål.

Erforderligt
anslags-
belopp.

Då jag den 9 januari 1919 anmälde ifrågavarande ärende för Kungl. Maj:ts, betygade jag, att jag hyste det livligaste intresse för det ändamål, anslaget till räntefria studielån är ägnat att tillgodose. Jag uttalade då såsom min förmodan, att det belopp, som för år 1919 anslagits, eller 100,000 kronor, under nämnda år komme att förbrukas för ändamålet, vadan jag fann behov av förnyat anslag till samma belopp föreligga för år 1920. På min hemställan föreslog även Kungl. Maj:ts riksdagen att för ändamålet beräkna på extra stat för sagda år ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Åtskilliga omständigheter göra nu, att jag ser mig nödsakad föreslå en väsentlig höjning av nämnda belopp.

Visserligen var det redan förut en stadgad övertygelse hos mig, att här förelåg ett verkligt behov av statens hjälp på ifrågavarande område, och att man därför kunde vänta, att ett stort antal aspiranter å studielånen skulle anmäla sig. Men tillströmningen av lånesökande har visat sig långt överträffa förväntningarna. Under tiden den 11 februari—den 10 mars 1919 inkommo till ecklesiastikdepartementet icke mindre än 700 ansökningar om räntefria studielån. Ännu är det ju för tidigt att uttala sig om, i vilken mån dessa sökande kunna anses förtjänta att komma i åtanke vid lånens utdelande. Men mycket tyder på, att, därest man icke skall finna sig nödsakad att bestämma lånens belopp så låga, att de bliva alldeles otillräckliga för sitt ändamål, en hel del sökande med befogade krav på att bliva ihågkomna vid fördelningen av lånemedlen måste lämnas utom räkningen. Motionärerna hade, såsom förut nämnts, tänkt sig en maximisumma för varje lån av 1,500 kronor. Enligt min mening måste nämnda belopp, med hänsyn till gällande penningvärde, i vissa fall anses för lågt. Under sådana förhållanden är det tydligt, att av dem, som anmält sig till 1919 års studielån, endast en ringa bråkdel kan komma i åtanke. Till nästa år kan man med största säkerhet vänta en betydande stegring av antalet lånesökande, dels emedan givetvis en stor del av dem, vilkas ansökningar nu icke kunna vinna avseende, då återkomma, dels ock

på den grund att kännedomen om anslagets tillvaro till sagda tid kommer att vara mera allmänt utbredd.

Vad jag nu anfört torde giva vid handen, att en betydande ökning av anslaget är nödvändig för nästkommande år. Jag anser, att det för år 1920 för ändamålet erforderliga anslagsbeloppet måste beräknas till åtminstone 150,000 kronor. Av dessa medel skulle emellertid, enligt vad jag i det följande vill närmare utveckla, bestridas även vissa med studielånsinstitutionens handhavande förbundna förvaltningskostnader.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen för sakkunnigförslaget, skulle själva beslutanderätten i studielånefrågorna tillkomma Kungl. Maj:t. Så skulle Kungl. Maj:t hava att besluta om lånens beviljande, att fastställa amorteringsvillkor och medgiva ändring i dessa, att bevilja lättnad i fråga om återbetalningsskyldighet vid försummad amortering, att meddela beslut rörande återbetalning av studielån vid avbrott i påbörjad utbildning eller då låntagare icke under det år, för vilket lånet beviljats, vunnit inträde i offentlig läroanstalt, att i sistberörda fall på ansökan medgiva låntagare rätt att tillgodoräkna sig studielånet för nästföljande år, att medgiva ändring i utbildningsplanen, att besluta om indrivning av lån vid låntagares död samt att i sistnämnda fall eventuellt besluta om efterskänkande av kronans fordringsrätt. Nämnden åter skulle endast hava att upprätta förslag till studielånens utdelning och de återbetalningsvillkor, som borde fastas vid lånen. På postsparbanken skulle vila bestyret med lånemedlens förvaltning och utbetalning till låntagarna och i sammanhang därmed mottagandet av låntagarens skuldförbindelser. Statskontoret skulle det tillkomma att förvara skuldförbindelserna, till vilket åliggande även skulle höra att bevaka kronans fordringsrätt på grund av förbindelserna vid dödsfall eller konkurs och att i övrigt tillse, det förbindelserna hölles vid gällande kraft, att mottaga de årliga amorteringarna samt att vid försummad amortering uppsäga lånen till inbetalning.

Det hade otvivelaktigt varit en fördel, om handläggningen av samtliga hithörande frågor kunnat anförtros åt ett enda förvaltningsorgan i stället för att, såsom de sakkunniga föreslagit, uppdelas på fyra. Detta hava de sakkunniga ock beaktat, men de hava i den nuvarande administrationen icke funnit någon anknytningspunkt för en sådan anordning. De yttra bland annat:

Enligt de sakkunnigas förslag har det lagts i Kungl. Maj:ts händer att besluta om studielånens utdelning. Spörsmålet, vem den beslutande myndigheten i dessa frågor borde tillkomma, har hos de sakkunniga föranlett någon tvekan. Det är nämligen att förutse, att uppgiften att pröva och fatta beslut i hithörande frågor, för den händelse

riksdagen jämväl i fortsättningen beviljar anslag för ifrågavarande ändamål och därtill möjligen till högre belopp, kommer att taga tid och krafter starkt i anspråk. Det har därför ifrågasatts, huruvida icke med hänsyn till Kungl. Maj:ts redan förut tyngande arbetsbörda denna uppgift borde överlämnas åt något centralt, under ecklesiastikdepartementet hörande förvaltningsorgan eller åt den nämnd, som enligt § 4 i de sakkunnigas förslag har att uppgöra förslag till länemedlens fördelning. Något centralt ämbetsverk, åt vilket en dylik befogenhet lämpligen skulle kunna lämnas, torde emellertid för närvarande icke finnas. Och vad omförmälda nämnd beträffar skulle en sådan utvidgning av dess åliggande kräva, att nämnden inrättade sig såsom en permanent verksam ämbetsmyndighet. Då nödiga medel för en anordning av sistnämnda slag icke för närvarande torde stå till buds, synes enda utvägen vara, att avgörandet av låneärendena lägges hos Kungl. Maj:t. De sakkunniga tro sig ock hava anledning antaga, att detta varit riksdagens mening.

På ett annat ställe i motiven anföres:

Beträffande den förberedande granskningen av lånehandlingarna samt upprättandet av förslag till lånens beviljande skulle man visserligen kunna tänka sig, att detta arbete uppdroges åt en redan nu befintlig styrelse, och då väl närmast åt en blivande skolöverstyrelse. Då detta arbete emellertid är av en alldeles särskild beskaffenhet och ofta kommer att beröra frågor, som helt falla utanför en sådan styrelses egentliga arbetsområde, har det förefallit de sakkunniga såsom mest ändamålsenligt, att det anförtros åt en särskild för ändamålet tillsatt nämnd.

Det kan visserligen ifrågasättas, huruvida icke åt nämnden även borde uppdragas att på eget ansvar handlägga de allehanda frågor av mindre vikt, vilka tvivelsutan i icke ringa antal komma att uppstå med hänsyn till tiden och sättet för lånens inbetalning, ändringar i låntagares utbildningsplan o. s. v. För fortgången skulle kanske dessa ärenden till och med kunna avgöras av t. ex. en bland nämnden därtill särskilt utsedd medlem jämte sekreterare. Då emellertid en dylik anordning förutsätter, att nämnden eller åtminstone någon eller några av dess medlemmar mera kontinuerligt fungerade och sålunda också krävde större administrationskostnader, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att jämväl dessa ärenden tills vidare handhavas av Kungl. Maj:t. Under de första åren, då på grund av lånesummans begränsning låntagarnas antal icke blir synnerligen stort och då amortering å beviljade lån ännu ej äger rum, lär skötandet av ifrågavarande ärenden, sedan lånehandlingarna genomgåts och prövats samt förslag till lånens utdelning upprättats, ej bliva synnerligen betungande. Emellertid torde det vara nödvändigt att redan för år 1919 en sekreterare anställs. De sakkunniga hålla dock för lämpligast, att, till dess man erhållit någon närmare erfarenhet beträffande omfattningen av det arbete, som kommer att krävas, detta uppdrag mo skäligen ersättning lämnas åt någon inom ecklesiastikdepartementet anställd, därtill lämplig tjänsteman.

Statskontoret har bestämt motsatt sig de sakkunnigas förslag, i vad det avser att på statskontoret lägga en del av studielåneärendena. Statskontoret förutsäger, att dess befattning med berörda ärenden, sådana som de sakkunniga tänkt sig den, med tiden skulle bliva mycket betungande, och förklarar, att det för statskontoret icke finnes någon möjlighet att

med de ämbetsverket till buds stående arbetskrafterna utföra det arbete, som enligt förslaget skulle åligga statskontoret. Vidare framhålles, att handhavandet av en lånerörelse, avseende en sådan mängd av lån till så jämförelsevis obetydliga belopp, varom här är fråga, och ett för statens finansförvaltning så främmande ändamål som det förevarande icke står i god överensstämmelse med statskontorets ställning såsom det centrala organet för berörda förvaltning och ämbetsverkets därav betingade organisation. Statskontoret föreslår därför, att arbetet i sin helhet anförtros åt postsparbanken, vilken förfogar över arbetskrafter i helt annan utsträckning än statskontoret och vars hela ställning inom statsförvaltningen bättre lämpar sig för ändamålet än statskontorets.

Härjämte gör statskontoret invändningar mot de sakkunnigas förslag att lägga beslutanderätten i fråga om huvudparten av studielåneärendena hos Kungl. Maj:t. Ifrågavarande bestyr, vilka snart nog komma att växa till en betydande mängd av ärenden, anser statskontoret icke vara av sådan betydelse, att de med nödvändighet påkalla regeringsbeslut, och då förslaget i denna del står i rak strid med de strävanden till minskning i regeringsärendenas antal, som nödvändiggjorts av utvecklingens gång, bör saken enligt statskontorets mening ordnas på det sättet, att åt den i reglementsförslaget omförmälda nämnden lämnas uppdrag att taga den befattning med studielånen, som föreslagits skola handhas av Kungl. Maj:t. Visserligen torde härav bliva en följd, att nämnden måste sammanträda en eller flera gånger om året utöver vad förslaget innehåller. Men såsom någon permanent verksam ämbetsmyndighet läser dock, enligt statskontorets uppfattning, nämnden ej behöva organiseras, om, såsom statskontoret föreställer sig utan olägenhet kunna äga rum, alla ansökningar och anmälningar, ehuru ställda till nämnden, skulle ingivas till postsparbanken. Denna skulle i sådant fall kunna fungera såsom nämndens kansli. Nämnden kunde då lämpligen sammanträda i postsparbanken, som även borde vara i nämnden representerad.

Styrelsen för postsparbanken har i sitt senare yttrande förklarat, att, därest ingen lämpligare lösning av frågan står att finna, postsparbanken är villig att åtaga sig de av statskontoret i sådant avseende ifrågasatta bestyren med studielånen. Om postsparbanken sålunda skulle övertaga ej blott utbetalningen av de beviljade studielånen utan även bestyret med förvaring och bevakning av de för lånen avgivna skuldförbindelserna samt övervakande av lån amorteringarnas behöriga verkställande ävensom med emottagandet av alla till nämnden ställda ansökningar och anmälningar samt expedierandet av nämndens samtliga beslut, komme utförandet av dessa bestyr att kräva ökade arbetskrafter hos postsparbanken samt så-

lunda medföra förhöjning av bankens omkostnader. Styrelsen yttrar i kostnadsfrågan:

Den del av nämnda bestyr, som avser lånens utlämnande, borde emellertid, enligt styrelsens mening, handläggas av postsparbanken utan någon annan ersättning av statsmedel än den, som kräves för bestridande av kostnaderna för de särskilda tryckalster och blanketter, som det bleve nödigt att för detta ändamål anskaffa. Nu ifrågavarande bestyr skulle nämligen komma att i det huvudsakligaste handläggas såsom vanliga insättningar och uttagningar, och de omkostnader i övrigt, som med deras utförande bleve förbundna, komme att ersättas genom den på de insatta medlen uppkomna räntevinsten.

Vad åter beträffar övriga ovannämnda bestyr, kunna dessa ej anses såsom några postsparbanken tillhörande åligganden, för vilkas utförande kostnaderna skulle gäldas av de på postsparbankens rörelse uppkomna vinstmedlen, vilka medel, enligt gällande bestämmelser, ej få användas för annat än bankens egna ändamål, i främsta rummet för bestridande av dess driftkostnader. Det torde fördenskull bliva nödigt, att postsparbanken beredes ersättning av statsmedel för av denna del av rörelsen föranledda omkostnader.

Därest sist omförmälda bestyr allenast skulle omfatta de göromål, som enligt de sakkunnigas förslag skola handläggas av statskontoret, torde dessa under innevarande år bliva av ringa omfattning och inskränka sig till bokföring och förvaring av de vid lånens utgivande avlämnade skuldförbindelserna. Avlöningen till den härför erforderliga personalen samt omkostnaderna för tryck och blanketter m. m. torde bliva jämförelsevis obetydliga. Komme däremot postsparbanken att jämväl fungera såsom kansli för nämnden, bleve redan under detta år bankens bestyr mera omfattande och komme därför att kräva större kostnader.

I sakens nuvarande läge har styrelsen icke tillräckligt underlag för bedömandet av frågan, huru kostnaderna i de båda angivna fallen skulle komma att ställa sig. Kommer den föreliggande frågan att lösas i den riktning, att Kungl. Maj:ts beslut kräves i berörda kostnadsfråga, tillåter sig styrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t tacktes för år 1919 endera till styrelsens förfogande för nu berörda ändamål ställa ett anslag av högst 5,000 kronor eller ock, därest medel härtill ej finnas att tillgå, bemyndiga styrelsen att av postsparbanksmedel förskjuta för ändamålet erforderligt belopp, att vid slutet av året till ersättning anmälas.

Enligt min uppfattning har statskontoret rätt i att det icke kan vara lämpligt, att studielåneärendena i vidare mån handläggas av nämnda ämbetsverk än att det bör åligga statskontoret att tillhandahålla de för utbetalande av studielånen erforderliga medlen. Det må vara tillräckligt att såsom skäl härför hänvisa till vad ämbetsverket anført rörande den redan förut ansenliga arbetsbörda, som åvilar detsamma. Någon olägenhet i den föreslagna anordningen att i stället till postsparbanken överlämna de bestyr, som enligt de sakkunnigas förslag skulle omhänderhafts av statskontoret, kan jag icke upptäcka.

Däremot är det mig icke möjligt att biträda statskontorets förslag att

nu till nämnden överflytta beslutanderätten i alla de frågor, med vilka enligt sakkunnigförslaget Kungl. Maj:t skulle hava att taga befattning. Jag anser det vara av betydelse, att avgörandet i dessa ärenden, vilka enligt min mening icke äro alldeles så oviktiga, som statskontoret synes förmena, under den första tiden, till dess en fast praxis på området hunnit utbildas sig, förbehålles Kungl. Maj:t. Sedan några år förflutit, kan det vara på tiden att taga under övervägande lämpligheten av att till ett underordnat förvaltningsorgan, eventuellt omförmälda nämnd, överlämna beslutanderätten i hithörande frågor.

Således skulle, enligt vad jag nu förordat, Kungl. Maj:t och nämnden tills vidare taga den befattning med studielåneärendena, som de sakkunniga föreslagit. Postsparbankens åligganden åter skulle bliva att handhava utbetalningen av de beviljade studielånen och bestyret med förvaring och bevakning av låntagarnas reverser samt övervaka lånämorteringarnas behöriga fullgörande.

Det är tydligt, att det arbete, som sålunda pålægges postsparbanken, måste förorsaka banken vissa omkostnader, och att medel till dessas bestridande därför måste ställas till förfogande. Jag har från postsparbankens styrelse under hand infordrat uppgift rörande den beräkneliga storleken av berörda omkostnader. Till svar härpå har jag mottagit en av chefen för postsparbanken, överdirektören P. E. Lindström uppgjord promemoria, enligt vilken bankens kostnader för nämnda bestyr under den första tiden beräknas skäligen ersatta med ett belopp av 5 kronor för varje lån. Utgår man från att 100 studielån årligen komma att utdelas, skulle således för ändamålet krävas ett belopp av 500 kronor för år. Det är dessa förvaltningskostnader, vilka, såsom jag förut antytt, enligt min mening böra bestridas av samma anslag som lånen. Härtill torde riksdagens medgivande behöva utverkas, jämväl vad angår det för år 1919 beviljade anslaget.

Till de av postsparbankens befattning med ifrågavarande ärenden föranledda kostnaderna komma så kostnaderna för nämndens arbete. Så länge nämndens uppgift är inskränkt huvudsakligen till uppgörande av förslag till lånens utdelning, torde andra utgifter för densamma än ersättningen till dess ledamöter och arvode åt en sekreterare ävensom renskrivningskostnader och andra expenser icke behöva beräknas. Nämndens ledamöter synas åtminstone för det närvarande kunna åtnöjas med ersättning i form av dagarvoden efter samma grunder, som i allmänhet gälla beträffande sakkunniga, vilka för utredning av viss fråga tillkallats jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande. Därest framdeles på grund av ären-

denas anhopning något arvode därutöver kan befinnas erforderligt, torde Kungl. Maj:t vara oförhindrad att därom fatta beslut. Till sekreteraren torde böra utgå arvode till skäligt belopp efter Kungl. Maj:ts bestämmande.

Det synes mig önskligt, att till bestridande av samtliga nu angivna utgifter för nämnden förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga finge tagas i anspråk. Då, noga räknat, det ändamål, för vilket nämnden kommer att vara verksam, icke är hänförligt under det, för vilket nämnda anslag anvisats, torde det vara nödvändigt, att riksdagen lämnar sitt bifall härtill.

Jag har förut angivit, att den summa, som torde bli för ändamålet erforderlig under år 1920, icke skäligen kan sättas till lägre belopp än 150,000 kronor. Reservationsvis har för ändamålet begärts 100,000 kronor. Medel till en höjning av anslaget i nu angiven omfattning torde stå till buds genom besparingar, som gjorts å anslag för andra ändamål under åttonde huvudtiteln.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen att

dels till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag ävensom till bestridande av vissa med låneverksamheten förbundna kostnader på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 150,000 kronor,

dels medgiva, att av det till dylika lån på extra stat för år 1919 anvisade reservationsanslaget av 100,000 kronor må bestridas jämväl motsvarande kostnader, som för låneverksamheten under sistsagda år kunna uppstå,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att för utdelningen av ifrågavarande lån utfärda reglemente i huvudsaklig enlighet med de grunder, som av mig i det föregående framlagts,

dels ock medgiva, att kostnaderna för den nämnd, som må komma att handlägga ärenden rörande omfördälda lån, må gäldas av det under åttonde huvudtiteln uppförda förslag-anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan biföll Hans Maj:t Konungen; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.
